

'En als niet eenige Nederlandsche linguïstisch geschoolde vrouwen – waarom niet eenige doctorandae in de Nederlandsche letterkunde? – dit plantje achtereenvolgens van mij overnemen om het met echt-vrouwelijke zorgen te kweken en groot te brengen, dan zal het nooit de vruchten dragen, die de zaaier ervan heeft gehoopt. Ik zeg eenige dames, want ik geloof, dat de gevraagde arbeid de krachten van eene enkele, verre te boven gaat.'

Jac. van Ginneken, 'De vrouwentaal', in *Handboek der Nederlandsche taal*, 1913

1ste druk december 1978
2de druk juni 1979
© 1978 Uitgeverij en boekhandel Van Gennep BV, Nes 128, Amsterdam
Boekverzorging: Jacques Janssen
Zetwerk en druk: Drukkerij C. Haasbeek BV, Alphen aan den Rijn.
Druk omslag: Drukkerij Giethoorn-Huisman, Meppel
Bindwerk: Boekbinderij vh. P. Abbringh BV, Groningen
ISBN 90 6012 397 2

Inhoud

Inleiding	9
1. Taalgebruik van vrouwen en mannen in niet-westerse gemeenschappen	12
1. <i>Aard van het onderzoek</i>	12
2. <i>Kategorisering van verschillen in vrouwentaal en manentaal</i>	16
3. <i>Waardering voor vrouwentaal en manentaal</i>	29
4. <i>Verklaringen voor het ontstaan van vrouwentaal en manentaal</i>	31
2. Het dialekt van vrouwen, nu eens ouderwets dan weer modern	40
1. <i>Wat is dialektologie?</i>	41
2. <i>Dialektologen en hun zegslieden</i>	44
3. <i>Vrouwentaal: ouderwetse taal</i>	51
4. <i>Vrouwentaal: moderne taal</i>	57
5. <i>Vrouwentaal gelijk manentaal</i>	61
6. <i>De rol van de vrouw in het proces van de taalverandering</i>	61
3. Sekseverschillen in kindertaal	69
1. <i>Van brabbelen naar babbelen</i>	69
2. <i>Intuïties over verschillen in taalontwikkeling tussen meisjes en jongens</i>	75
3. <i>Onderzoek naar verschillen in taalontwikkeling tussen meisjes en jongens</i>	80
4. <i>Onderzoek naar communicatie tussen kind en opvoeders</i>	88
4. Taalgebruik van vrouwen en mannen in de westerse maatschappij	105
1. <i>Intuïtieve uitspraken over vrouwentaal en manentaal</i>	106
2. <i>Toetsing van intuïties</i>	119
3. <i>Andere sociolinguïstische onderzoeksresultaten: 'toffe kerels en keurige dames'</i>	124

4. <i>Vrouwen en mannen: hun woorden geteld. Sekseverschillen in hedendaags gesproken Nederlands</i>	128
5. <i>Het gesprek: de man heeft het voor het zeggen</i>	137
6. <i>Enkele slotopmerkingen</i>	144
Bijlagen	147
Bibliografie	160
Personalialia van de auteurs	171
Summary	172

Inleiding

Tijdens het werken aan dit boek bracht een van ons uit Frankrijk koekjes mee: 'langues de femmes', vrouwentongen. Bij de eerste hap realiseerden we ons dat deze koekjes in het Nederlands 'kletsoppen' heten. Kletsen, klappen, kakelen, kwekken, rebellen, roddelen en ratelen, tateren, snateren, snappen en babbelen is iets wat vooral vrouwen zouden doen. Ook in Van Dale's *Groot woordenboek der Nederlandse taal* van 1976 vinden we nog het woord 'vrouwenpraat' terug met als omschrijving 'gesnap van vrouwen'. 'Mannentaal' betekent 'krachtige, flinke taal'. Waarop is deze wijsheid gebaseerd? Op mannenpraat!

In de wetenschap zijn tot voor kort weinig serieuze pogingen gedaan om na te gaan of deze opvattingen een juist beeld geven van de werkelijkheid. Voornamelijk mannelijke taalkundigen bestudeerden 'de' taal. Werd aan de taal van de vrouw aandacht besteed, dan werd deze op het niveau geplaatst van afwijkende vormen van taalgebruik als de studententaal of de kindertaal. De taal van de man was de norm. De enkele 'deskundige' die op het idee kwam de taal van vrouwen te bestuderen, borduurde voort op de bestaande opvattingen: vooroordelen werden verheven tot wetenschappelijke oordelen.

Het is opmerkelijk dat de eerste uitspraken over vrouwentaal gedaan worden, als rond de eeuwwisseling de eerste feministen zich roeren. Die uitspraken wijzen de vrouw weer eens op haar natuurlijke aanleg en daarmee op haar plaats in de maatschappij. Worden vrouwen niet genegeerd, dan worden ze stereotiep weergegeven. Met de vrouwenstrijd raakt de vrouwentaal in de loop van de twintiger jaren in het vergeetboek.

Eind zestiger jaren wordt de strijd weer hervat en kan ook de vrouwentaal zich weer verheugen in de belangstelling, maar ditmaal vooral bij vrouwelijke wetenschappers. Vrouwen worden zich langzamerhand bewust van het seksisme binnen de wetenschap. Over de mannenwereld spreekt de wetenschap boekdelen, de andere helft van de bevolking kan het met enkele bladzijden doen. De vrouwen besluiten de wetenschap in eigen hand te nemen, onder meer door het organiseren van vrouwenstudies. Ook wat de vrouwentaal betreft klinken er nieuwe geluiden. De eigen-

schappen die aan vrouwentaal worden toegeschreven, worden niet meer verklaard vanuit de aard van de vrouw, maar vanuit haar opvoeding en de maatschappelijke verhoudingen. Bovendien wordt er steeds meer onderzoek gedaan om veronderstellingen over verschil in taalgebruik tussen vrouwen en mannen te toetsen.

In dit boek geven we een overzicht van de sekseverschillen in taalgebruik en taalgedrag zoals die gesignaleerd zijn bij westerse en niet-westerse volken, bij dialektsprekers, bij kinderen en volwassenen. We vonden het zinvol om de feiten en visies uit verschillende richtingen binnen de taalwetenschap nu eens bij elkaar te zetten.

Ons boek gaat niet over het seksisme in de taal; we bespreken niet de grote hoeveelheid woorden en uitdrukkingen in de taal waaruit minachting voor vrouwen blijkt. Wij houden ons niet bezig met taal *over* vrouwen, maar met taal *van* vrouwen.

Het boek bestaat uit vier hoofdstukken.

In hoofdstuk 1 behandelt Annette van der Post verschillen in taalgebruik in niet-westerse gemeenschappen. Het zijn vooral antropologen die tijdens hun onderzoekingen bij toeval stuitten op deze verschillen. Er wordt een overzicht gegeven van de verschillen in een groot aantal talen en bovendien wordt nagegaan hoe vrouwen en mannen elkaars taal waarden en hoe vrouwen- en mannentaal ontstaan zouden kunnen zijn.

In hoofdstuk 2 bespreekt Marinel Gerritsen het werk van dialektologen, taalkundigen die eveneens bij toeval verschillen in taalgebruik tegenkwamen. Zij beschrijft welke verschillen zij ontdekten en hoe zij ze verklaarden. In dit hoofdstuk komt ook aan de orde wat de specifieke rol van de vrouw is in het taalveranderingsproces.

Dorian de Haan schrijft in hoofdstuk 3 over verschillen in taalverwerving tussen meisjes en jongens. Ook wordt aan de interactie tussen ouder (moeder) en kind aandacht besteed en aan die tussen de leerkracht en het kind op school.

In hoofdstuk 4 geeft Dédé Brouwer een overzicht van intuïties over en onderzoek naar taalverschillen in de westerse maatschappij. Daarnaast wordt ingegaan op verschil in taalgedrag van vrouwen en mannen in een gespreksituatie. Paragraaf 4 van dit hoofdstuk is geschreven door Eveline de Jong.

Dit boek is een gezamenlijk project geweest. Alle teksten zijn door iedereen gelezen en becommentarieerd. Ieder is verantwoordelijk voor haar eigen gedeelte.

Het manuscript werd persklaar gemaakt door Dédé Brouwer.

Het zal uit dit boek duidelijk worden dat het laatste woord over verschillen in taalgebruik tussen vrouwen en mannen en de relatie daarvan met de positie van de vrouw in de maatschappij nog lang niet gezegd is. Tijdens het schrijven hebben we veel geleerd, maar zijn we ook met veel vragen blijven zitten. Wetenschappelijk bewezen is er nog niet veel, maar wat er is levert wel inzicht op in de verhoudingen tussen vrouwen en mannen. We hopen dan ook dat dit boek zal stimuleren tot verder nadenken over en onderzoek naar het verband tussen taal en sekse. Kennis van de verschillen in taalgebruik tussen vrouwen en mannen kan leiden tot bewustwording. Bewustwording kan leiden tot verandering.

Amsterdam, juli 1978